

Ньурба удууһун үөрэбириитин управленията, А. Г. Габышев аатынан оҕону сайыннарар киин

Тема: Чинчийии көмөтүнэн оҕо тулалыыр эйгэни ылыныытын сайыннарыы.

**Федорова Кюннй Михайловна
бастакы категориялаах иитээччи
3-4 саастаах оҕолор
“Уу чукучук” кыра бөлөх**

2022

Чинчийи көмөтүнэн оҕо тулалыыр эйгэни ылыныытын сайыннарыы.

Тобул санаа: Оҕо билиитэ- көрүүтэ ханыырыгар өйө- санаата тобуллаҕас буоларыгар араас көрүннээх чинчийиилэри туһаныы.

Тобул санааны тоһоболооһун: ФГОС этэринэн оҕону бары өттүнэн сайыннарыыга чинчийи олус улахан сункэн суолталаах. Кыра саастаах оҕо бэйэтин айылҕатынан чинчийээччи. Ону оҕо билэр-көрөр , чинчийэр баҕата туоһулуур. Тулалыыр эйгэни, эттиктэри чинчийэн, араас көрүннээх опыттары онорон оҕо тулалыыр эйгэ, эттик суолтатын , туһатын киэнник билэр. Быһаарар. Чинчийи кэмигэр оҕо кэтээн көрөр, толкуйдуур, тэһниир, түмүк онорор дьобура сайдар.

Сүрүн соруук: Чинчийи көмөтүнэн оҕо тулалыыр эйгэни диринник ылынарын сайыннарыы.

Сылыктааһын: Өскө оҕолуун араас көрүннээх чинчийиилэри, опыттары былааннаахтык тэрийэн ыыттаахха сайыннаран эйгэни тэрийдэххэ оҕо бэйэтэ баҕаран туран чинчийиигэ кыттыстаҕына, манна төрөппүтү сыһыардахха, оҕо тулалыыр эйгэни ылыныыта тупсар, билиитэ ханыыр, толкуйдуур, тэһниир, түмүк онорор дьобура сайдар.

Самалык соруктар:

1. Тулалыыр эйгэни ылыныытыгар араас көрүннээх чинчийиилэри литератураттан, интернет ситимиттэн булуу.
2. Анал тэрээһиннэргэ, иллэн кэмнэ чинчийиилэри туһаныы.
3. Чинчийиилэри онорорго сайыннаран эйгэни тэрийи.
4. Оҕолуун проектной үлэ онорон, күрэххэ кыттыы.
5. Төрөппүттэргэ анаан оҕо чинчийиилэрин кердерер абаҕас ааннары ытыы
6. Төрөппүттэри бөлөх иһигэр тулалыыр эйгэни чинчийиигэ аналлаах сайыннаран эйгэни тэрийиигэ кытыннарыы.

Үлэ тирэхтэрэ:

1. Методической литература, интернет ситимэ.
2. Төрөппүттэр.
3. Специалистар, атын иитээччилэр.
4. Анал тэриллэр.
5. Сайыннаран эйгэ.

Сэрийллэр харгыстар:

1. Чинчийэр улэбэ туттар тэрил абыйаба.
2. Төрөппүт оботунаан дьэстигэр чинчийэр үлэни быппата.
3. Иитээччи чинчийэр үлэни ситэ-хото туһаммата.

Харгыстары туораты:

1. Тулалыыр эйгэни чинчийэн көрөр хомуурунбук оноруу.
2. Бөлөх иһигэр сөптөөх чинчийэр эйгэни тэрийи.
3. Анал тэрээһиннэргэ, иллэн кэмнэ оҕо тулалыыр эйгэни ылынытын ханатыыга чинчийиилэри туһаны.
4. Билиин- көрүүнү ханатыы, улэ таһымын үрдэти.
5. Төрөппүттэргэ анаан аһаҕас ааннары бытан чинчийи туһатын билиһиннэри.

Сабаҕаланар түмүктэр:

Оҕо:

- Оҕо билиитэ-көрүүтэ ханыыр
- Толкуйдуур, түмүк онорор дьобура сайдар
- Тулалыыр эйгэни ылыныыта тупсар.

Төрөппүт:

- Оботун кытта араас көрүннээх чинчийиилэри онорор
- Оботун кытта алтыһыта элбиир
- Билиитэ-көрүүтэ ханыыр

Ииттээччи:

- Үлэтин таһыма үрдүүр

- Үлэ сана көрүнгүн баһылыыр.

Үлэ-кэмэ кэрдиитэ:

Биир сыл.

Үлэ түһүмэхтэрэ:

I. түһүмэх. Тэрээһин.

1. Анал литератураны сүүмэрдээһин, интернет ситимин үөрэтии.
2. Сахалы тылынан оҕо тулалыыр эйгэни чинчийэр хомуурунньугун оноруу.
3. Төрөппүккэ анаан оҕотунаан дьиэтигэр чинчийиилэри онорорун тургутан көрүү.
4. Бөлөх иһигэр чинчийи муннугун тэрийи, онно төрөппүтү сыһыарыы.

II. түһүмэх. Сүрүн үлэ хаамыыта:

1. Оноруллубут барыл быһыытынан төрөппүтү уонна оҕону ситимнээх үлэни ытыы.
2. Оҕо иллэн кэмигэр, анал тэрээһиннэргэ тулалыыр эйгэни үлэни ытыы.
3. Төрөппүттэргэ анаан оҕо чинчийиитин көрдөрөр аһаҕас аан күннэрин ытыы.
4. Атын иитээччилэри кытта оҕо чинчийэр үлэтин ытыыгар опыт атастаһы, анал дьарык көрдөрүү
5. Оҕолуун барылынан үлэ оноруу.

III. туһумэх:

1. Оҕолуун онорбут барылынан күрэххэ кытты.
2. Төрөппүттэргэ анаан дьиэлэригэр төһө чинчийиини ытталларын туһунан тургутук ытыы.

Тулалыыр эйгэни билсиигэ чинчийи.

Тема: «Тимирэр- тимирбэт» (3-4 саастаах о5олорго)

Сүрүн сорук

О5о боростуой чинчийиилэри онорон бэйэтэ түмүк онорорун ситиһии. Чинчийэн көрөн о5о билэр көрөр ба5атын уһугуннарыы.

Самалык соруктар:

1. Эрэһиинэттэн, пласмасстан, мастан, тимиртэн онгобуллубут эттиктэр сүрүн свойстваларын туһунан билиилэрин ханатыы
2. Эттиктэр сүрүн свойстваларын «чэпчэки- ыарахан»диэн билсии.
3. «Тимирэр- тимирбэт», «ыарахан- чэпчэки», «мас», «тимир», «пласмасс», , «эрэһиинэ» диэн тылларынан о5о тылын байытыы
4. О5о толкуйдуур дьо5урун салгыы сайыннарыы

Дьүөрэлэһэр эйгэлэр:

- ✓ Билии көрүү эйгэтэ (тулалыыр эйгэ)
- ✓ Ийэ тыл эйгэтэ (хоһоон этии, ситимнээх санга)
- ✓ Аан Алахчын

Инники үлэ: Мас, пласмасс кубиктарынан оонньуулар, прогулка кэмигэр кэтээн көрүүлэр, дидактической оонньуулар, хамсаныылаах оонньуулар, иллэн кэмнэ араас чинчийиилэри оноруу.

Тэрилэ: Иһиттэргэ уу, бытархай таастар, (хаамыскалар) , мас оонньуурдар, пласмасс оонньуурдар (о5уруот астара), тимир луоска

Хаамыята:

Кириу түһүмэх

Аптаах түгэн:

Арай биирдэ күөл кытытыгар таасчаан сыппыт. Кини кырасыабай сибэкилэр ууга уста сылдыалларын көрбүт уонна санаабыт «Наһаа да учугэйдэр, мин эмиэ кинилэр курдук устуохпун баҕарабын»/Арай ол сыттабына уолчаан кэлбит, уонна кинини күөлгэ бырахпыт. Таасчаан наһаа үөрбүт: «Баҕа санаам туолла, дыэ билигин устуом да устуом» - диэбит. Ол гынан баран кини сатаан устубатах, наһаа ыарахан эбит. Ол курдук күөл анныгар сыппыт. Маннай наһаа хомойбут, онтон тула өттүн көрбүтэ арай наһаа кыраһыабай, бэһиэлэй балыктар уста сылдыаллар, кыраһыабай оттор үүнэллэр эбит. Онтон Таасчаан балыктары кытта доҕордоспут уонна хомойон бүппүт. Кини хайыыр да кыаҕа суох, тоҕо диэтэр ыарахан таастар кыайан устубуттар, ууга тимирэн хаалаллар.

Сүрүн түһүмэх.

1 Хайа оҕолор, остуоруйаны сөбүлээтигит дуо? Тоҕо Таасчаан кыайан устубат эбитий?

О: Ыарахан

ИИ: Оҕолоор көрүөбүн эрэ, кырдык таас ууга устубат дуо. Эһиэхэ остуолгутугар таастар бааллар, ону ууга уган көрүн эрэ.

Оҕолор таастарын ууга угаллар.

ИИ: Хайа туох буолла, этин эрэ.

О: Таас ууга тимирэн хаалла.

ИИ: Ол аата таас ыарахан, ол иһин ууга тимирэр. Аны билигин көрүн, остуолгутугар хаамыскаттан ураты сэбирдэх баар ону ууга уган керун эрэ. (оҕолор угаллар).

ИИ: Хайа тимирдэ ду?

О: Суох

ИИ: Тоҕо? Кинилэр оччоҕо ууга хайыылларый?

О: Кинилэр чэпчэкилэр. Ол иһин усталлар.

ИИ: Ол аата оҕолор бүгүн биһиги эттиктэр чэпчэки уонна ыарахан буолаллар диэн биллибит.

Түмүк: Ыарахан эттиктэр ууга тимирэллэр, чэпчэки эттиктэр ууга усталлар.

2. ИИ: Көрүн миэхэ туох баарый?

О: Тимир луоска

ИИ: Эһиги санаабытыгар кини ууга устуо ду, тимириэ ду?

О:.....

ИИ: Билигин ону бэрэбиэркэлээн луосканы ууга керун эрэ.(угаллар)

О: Тимирэр, ыарахан.

3. ИИ: Миэхэ аптаах дьаабык баар. Онно араас элбэх оонньуурдар бааллар. Бу оонньуурдар араас материалтан оноһуллубуттар. Бу оонньуурдартан ханнык оонньуур ууга тимирэрин , туох ууга устарын көрүөбүн. Устар оонньуурдары бу кыбыл корзинаҕа угуохпут, оттон тимирэри бу араҕас корзинаҕа угуохпут.

- Пласмасс оонньуур (тимирбэт)
- Мас кубик (тимирбэт)
- Хаамыска (тимирэр)
- Тимир луоска (тимирэр)

Оҕолор биирдиилээн бэйэлэрэ уган көрөннөр түмүк онороллор. Ууга укпут оонньуурдара, эттиктэрэ туохтан оноһуллубутун этэллэр.

4. Түмүк.

ИИ: Оонньоубун: «Тимирэр- тимирбэт» . Мин тимирэри көрдөрдөхпүнэ чохчойон олоробут, устары көрдөрдөхпүнэ илиигитин үөһээ уунабыт.

Маладыастар. Наһаа үчүгэйдик оонньоотугут.

Оболор бүгүн биһиги тугу биллибит.

О: Барахан таасчаан ууга тимирэр, чэпчэки оонньоурдар ууга усталлар.

ИИ: Ким тугу саамай сөбүлээтэ?

Маладыастар.